

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อโทรทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของระบบสื่อสารมวลชน โทรทัศน์ได้สร้างการดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร โดยอาศัยการนำเสนอผ่านภาพ แสง สี เสียง ซึ่งเหมือนเหตุการณ์จริงมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ ส่งผลทำให้ผู้ชมเกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และยังสามารถสร้างความรู้สึกร่วมและพฤติกรรมที่ต้องการได้เป็นอย่างดี โทรทัศน์ยังสามารถเสนอข่าวสารให้น่าสนใจ รวมถึงสามารถสร้างความเชื่อถือ สร้างความทรงจำหรือโน้มน้าวใจผู้ชมได้เป็นอย่างดี

โทรทัศน์ถือได้ว่าเป็นสื่อที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและพร้อมกันให้ความบันเทิง ทั้งยังเป็นสื่อมวลชนที่ได้รับความสนใจและดึงดูดใจมากที่สุด เนื่องจากให้ภาพ แสง สี เสียง เหมือนเห็นภาพจริงได้มากกว่าสื่อมวลชนอื่น ๆ และยังสามารถเข้าถึงประชาชนเป็นจำนวนมาก จากผลการสำรวจครัวเรือนที่ชมและไม่ชมโทรทัศน์ จำแนกตามภาคและเขตการปกครองของสำนักงานคณะกรรมการสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2546 สำรวจจำนวนครัวเรือนที่มีการรับชมโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักร และรายภาค พบว่า จำนวนครัวเรือนทั่วราชอาณาจักรมีทั้งสิ้นประมาณ 16.47 ล้านครัวเรือน และในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนที่มีการรับชมโทรทัศน์ประมาณ 15.72 ล้านครัวเรือน (สำนักงานคณะกรรมการสถิติแห่งชาติ, 2549, หน้า 30) ขณะเดียวกันผลการสำรวจสื่อมวลชน (วิทยุและโทรทัศน์) พ.ศ. 2551 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ได้รวบรวมการสำรวจเกี่ยวกับพฤติกรรมชมโทรทัศน์ของประชากรไทยในช่วง 20 ปี (พ.ศ. 2532-2551) พบว่า การชมโทรทัศน์ของประชากรไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปี พ.ศ. 2532 มีจำนวนผู้ชมรายการโทรทัศน์ ร้อยละ 80.4 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 94.6 ในปี พ.ศ. 2551 เมื่อพิจารณาแยกตามกลุ่มวัยจะพบว่า กลุ่มวัยเด็ก (6-14 ปี) มีอัตรา

การรับชมโทรทัศน์สูงสุด ร้อยละ 97.0 หากพิจารณาประเภทรายการโทรทัศน์ที่ชมมากที่สุดพบว่า ในปี พ.ศ. 2551 ประชากรไทยที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป ชมรายการบันเทิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551, หน้า 45)

ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารได้มีการเปลี่ยนแปลง และมีการพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วมาก สถานการณ์ของสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ จึงมีการแข่งขันสูง เพื่อช่วงชิงผู้ชมและผลกำไรทางธุรกิจ ดังนั้น สถานีโทรทัศน์แต่ละแห่งจึงต้องพัฒนาศักยภาพทางการผลิตรายการ ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพการนำเสนอของสถานีมากขึ้น เพื่อสร้างทางเลือกหนึ่งให้ผู้ชมรายการทางโทรทัศน์ และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนหันมาติดตามชมรายการจากสถานีของตนให้มากที่สุด บางสถานีมีการปรับปรุงผังรายการที่ออกอากาศ ปรับปรุงรูปแบบนำเสนอข่าวเพื่อให้มีความรวดเร็วทันกับกระแสความสนใจของผู้รับสาร นำเสนอเรื่องราวที่น่าติดตามกว่าเดิม รวมถึงการพยายามหาทางเลือกใหม่ในการนำเสนอสาระและบันเทิงสู่ประชาชน บางสถานีมีการนำเอาละครจากต่างประเทศเข้ามาออกอากาศ ซึ่งรายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่จึงกลายเป็นเพียงสื่อที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อพยายามตอบสนองความต้องการของผู้ชมทางด้านบันเทิงเป็นส่วนใหญ่

รายการโทรทัศน์ที่ปรากฏให้เห็นในแต่ละสถานีจึงประกอบไปด้วย รายการประเภทละคร รายการเพลง หรือรายการเกมโชว์ต่าง ๆ เป็นต้น จากความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของรายการ ล้วนส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งด้านความรู้สึก ความนิยม และการรับรู้ของคนไทย โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนไทยเป็นอย่างยิ่ง หรืออาจจะกล่าวได้ว่า สื่อโทรทัศน์เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบ เกิดการเรียนรู้ พฤติกรรมก้าวร้าว และความรุนแรงมากที่สุด

ผลการสำรวจในโครงการสำรวจภาคสนามของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ (2549) เรื่อง *สำรวจความคิดเห็นและพฤติกรรมของประชาชนในการติดตามชมรายการโทรทัศน์: กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร* พบว่า รายการโทรทัศน์ประเภทข่าวและเกมโชว์จะได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นอย่างมาก ในทางตรงกันข้าม รายการประเภทสารคดีจะได้รับความนิยมน้อยมาก เมื่อเทียบกับอัตราร้อยละของรายการประเภทอื่น ๆ การที่รายการโทรทัศน์ประเภทสารคดีได้รับความนิยมจากผู้น้อย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะรายการสารคดี

จะนำเสนอข้อมูลข่าวสาร เนื้อหาสาระมากกว่าความบันเทิง รวมไปถึงรูปแบบการนำเสนอของรายการอาจไม่ดึงดูดความสนใจของผู้ชมมากนัก จึงสร้างความเบื่อหน่ายให้กับผู้ชมที่ต้องการชมรายการที่มีความสนุกสนานบันเทิง ดังนั้น รายการประเภทละคร รายการเพลง หรือรายการเกมโชว์ต่าง ๆ จึงได้รับความนิยมและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

สังคมในประเทศที่กำลังพัฒนานั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งสร้างองค์ความรู้ นำภูมิปัญญาทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับชาวบ้าน ออกมาเผยแพร่ผ่านรายการสารคดี เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในประเทศ ในสังคม และปลูกฝังเนื้อหาสาระในเรื่องต่าง ๆ ออกมาผ่านรายการสารคดี แม้รายการสารคดีโทรทัศน์จะประสบกับปัญหาที่มีผู้รับชมเฉพาะกลุ่มและมีผู้รับชมน้อย รายการสารคดีโทรทัศน์ยังขาดการสนับสนุนจากทางสถานีโทรทัศน์ในการกำหนดช่วงเวลาออกอากาศที่เหมาะสม ผู้ผลิตรายการสารคดีจึงหาผู้สนับสนุนรายการยาก ส่งผลต่อรายได้และรายจ่ายที่ใช้เป็นต้นทุนในการผลิตรายการสารคดี เนื่องจากรายการสารคดีที่มีคุณภาพแต่ละตอนแต่ละเรื่องต้องอาศัยกระบวนการผลิตที่มีความพิถีพิถัน ความละเอียด และใช้ระยะเวลาในการผลิตเป็นอย่างมาก ส่งผลให้งบประมาณในการผลิตสูง ผู้ประกอบการรายการสารคดีโทรทัศน์จึงต้องเสี่ยงต่อการขาดทุนสูง ทำให้ผู้ผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ต้องปรับตัวไปผลิตรายการที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และบางรายก็นำเข้าสารคดีโทรทัศน์จากต่างประเทศโดยมีเป้าหมายเพื่อธุรกิจการค้าและบริการ

ในปี พ.ศ. 2547 ได้มีรายการสารคดีโทรทัศน์ชื่อว่า กบนอกกะลา โดยมีรูปแบบการนำเสนอแปลกใหม่และแหวกแนวจากสารคดีแบบเดิม ๆ โดยการผสมผสานระหว่างเนื้อหาสาระ พร้อมกับความบันเทิงในรูปแบบความรู้ ให้ความสนุกสนาน ออกอากาศเผยแพร่ในช่วงเวลาเดียวกับละครโทรทัศน์ จึงเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของรายการสารคดีโทรทัศน์รายการแรก ๆ ที่เปิดพื้นที่ในช่วงเวลาไพรม์ไทม์ (prime time) ซึ่งไม่เคยมีรายการสารคดีโทรทัศน์รายการใดออกอากาศมาก่อนเลย เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว ส่วนใหญ่จะเป็นการออกอากาศของรายการประเภทละคร แต่รายการสารคดีกบนอกกะลา ก็ได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นจำนวนมาก มีสถิติในการรับชมสูงสุด

รายการกบนอกกะลาเป็นรายการที่ผลิตขึ้นโดย บริษัท ทีวีบูรพา จำกัด มีแนวคิดหลักของรายการว่า ความรู้ที่แท้จริงไม่ได้มาจากการท่องจำ แต่ความรู้และปัญญาที่แท้จริงมาจากการเชื่อมโยงความรู้กับชีวิต และเชื่อมโยงชีวิตเข้ากับโลก รายการกบนอกกะลาเป็นรายการสารคดีเชิงความรู้ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี (ช่อง 9) ทุกวันศุกร์ เวลา 20.30-21.30 น. ออกอากาศครั้งแรกวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2547 จนปัจจุบันเป็นเวลามากกว่า 3 ปี ย่อมเป็นที่รู้จักในวงกว้างของมวลชน ด้วยเนื้อหาของรายการกบนอกกะลาเป็นรายการที่สามารถดูได้ทุกเพศทุกวัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายนี้เป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยของการแสวงหาความรู้ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าเยาวชนที่ชมรายการกบนอกกะลานั้น มีพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการอย่างไร มีความพึงพอใจต่อเนื้อหาที่นำเสนอของรายการกบนอกกะลาอย่างไร อะไรคือสิ่งที่สร้างความสนใจ หรือสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มเยาวชนเหล่านั้นมารับชมรายการสารคดีมากกว่ารายการเกมโชว์หรือละคร นอกจากนี้ เนื้อหาสาระที่รายการนำเสนอในแต่ละตอนนั้นสร้างความสนใจให้กับผู้ชมอย่างไร และผู้ชมได้นำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับนั้นไปใช้ประโยชน์อย่างไร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อความคิดของผู้รับสารอย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพรายสารคดีโทรทัศน์ให้ตรงกับความต้องการของผู้ชมที่เป็นกลุ่มเยาวชนต่อไป (กฤษฎา สุภวรรธณกุล, 2548, หน้า 45)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อตอบคำถามในประเด็นปัจจัยด้านลักษณะประชากรมีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับและทัศนคติของวัยรุ่นในเขตบางกะปิที่มีต่อรายการกบนอกกะลา การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการหาคำตอบภายใต้แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกและการเปิดรับข่าวสาร แนวคิดเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ประเภทสารคดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะประชากรของวัยรุ่นในเขตบางกะปิที่มีต่อรายการกบนอกกะลา
2. ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของวัยรุ่นในเขตบางกะปิที่มีต่อรายการกบนอกกะลา
3. ศึกษารูปแบบการนำเสนอรายการและความพึงพอใจของวัยรุ่นในเขตบางกะปิที่มีต่อรายการกบนอกกะลา

สมมติฐานของการวิจัย

1. วัยรุ่นที่มีลักษณะประชากรแตกต่างกัน จะมีความพึงพอใจต่อรายการกบนอกกะลาที่แตกต่างกัน
2. วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารแตกต่างกัน จะมีความพึงพอใจต่อรายการกบนอกกะลาที่แตกต่างกัน
3. รูปแบบการนำเสนอรายการมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อรายการกบนอกกะลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของวัยรุ่นในเขตบางกะปิที่มีต่อรายการกบนอกกะลา เป็นการศึกษาเฉพาะวัยรุ่นชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ในโรงเรียนพื้นที่เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ที่เคยรับชมรายการกบนอกกะลา โดยศึกษาปัจจัยสำคัญด้านลักษณะประชากร ตลอดจนพฤติกรรมการเปิดรับและความคิดเห็นของวัยรุ่นในเขตบางกะปิที่มีต่อรายการกบนอกกะลา โดยผู้วิจัย จะเก็บข้อมูลแบบสอบถามในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความคิดเห็น หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ หรือความรู้สึกเฉพาะตัวที่แสดงออกมาอย่างอิสระต่อรายการกบนอกกะลา ทั้งในด้านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และความรับผิดชอบต่อสังคม

ลักษณะทางประชากร หมายถึง ลักษณะของผู้ชมรายการกบนอกกะลา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานศึกษา และรายได้

รายการสารคดี หมายถึง รายการสารคดีที่ผลิตผ่านทางโทรทัศน์และวิทยุ เป็นรายการที่สำรวจรายละเอียดของชีวิตจริง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต เหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ สารคดีจะมีการตรวจสอบหัวข้ออย่างละเอียด เพื่อให้ที่น่าเชื่อถือ

พฤติกรรมการเปิดรับชม หมายถึง ความถี่ในการเปิดรับชมรายการ ซึ่งเป็น 4 ครั้ง/เดือน 3 ครั้ง/เดือน 2 ครั้ง/เดือน และ 1 ครั้ง/เดือน และระยะเวลาในการเปิดรับชมรายการ ซึ่งแบ่งเป็น 1 ชั่วโมง (ตั้งแต่ต้นจนจบรายการ) ประมาณ 45 นาที ประมาณ 30 นาที และประมาณ 15 นาที

รายการกบนอกกะลา หมายถึง รายการโทรทัศน์แนวสารคดีความรู้คู่สนุก รูปแบบการนำเสนอเป็นการติดตามหาที่มาที่ไปของสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนประเพณีที่อยู่รอบตัวของผู้คนในชีวิตประจำวัน ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี (ช่อง 9)

วัยรุ่น หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 13-19 ปี กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

เขตบางกะปิ หมายถึง เขตปกครองเขต 1 ใน 50 เขตของกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาสามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงรายการให้ตรงตามความต้องการกลุ่มเป้าหมายของรายการมากยิ่งขึ้น
2. ผลการศึกษาสามารถเป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจงานด้านรายการโทรทัศน์ใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์รายการและนำเสนอได้ตรงตามต้องการ
3. ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงและเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจในการวิจัยเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์แนวสารคดีสร้างสรรค์สังคมต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

